

*На основании частотных словарей к шести романам И. Франко общим объёмом более 370 тыс. получены количественные данные о функционировании частей речи в словаре и тексте писателя. Выявлено их соотношение по романам, эти результаты сопоставлены с аналогичными показателями текстов других украинских писателей и с художественной прозой вообще. Рассчитаны индексы эпитетизации, номинализации и глагольных определений.*

*Ключевые слова: части речи, частотность, статистические характеристики, частотный словарь, количественные отношения между частями речи.*

*Quantitative data about parts-of-speech functioning in a text and a vocabulary are obtained on the basis of frequency dictionaries of six novels by Ivan Franko having 370 thousands word occurrences in total. The relations between parts of speech in different novels are determined and the data are compared to the respective parameters of texts written by other Ukrainian authors and to the averaged values of the prose fiction. The indexes of epithetization, nominalization, and verbal definitions are calculated.*

*Keywords: parts of speech, frequency, statistical parameters, frequency dictionary, quantitative relations between parts of speech.*

Надійшла до редакції 7 вересня 2010 року.

**Олексій Воробець**

ББК 81.2Ук 2-22

УДК 811.161.2:81'37:81'367

#### **ТЕМПОРАЛЬНА ПРЕДИКАЦІЯ ПРИЙМНИКОВО-СУБСТАНТИВНОГО КОМПЛЕКСУ**

*У статті висвітлюється проблема семантико-синтаксичного статусу речень із прийменниково-субстантивним комплексом, який служить для вираження темпоральної семантики, входячи у склад двоядерної предикативної структури. Репрезентовано основні модифікації та можливості трансформації семантичних прийменниково-субстантивних комплексів.*

*Ключові слова: прийменниково-субстантивний комплекс, темпоральна синтаксема, предикат, прийменник, розширена модель, семантика.*

У лінгвістичній концепції темпоральність визначається як семантична категорія часу, що охоплює усі різновиди значення часу. Отож людина членує час на окремі відрізки, пов'язуючи їх із поняттями тяглості – тривалості й нетривалості, повільності й швидкості, початку й кінця, одночасності й різночасності, співвіднесеності з моментом мовлення тощо [Українська мова 2007: 706]. Це означає, що можна констатувати певну субстанцію, враховуючи вагому темпоральну характеристику як розрізнявальний елемент дійсності. Щодо ж до вираження темпоральної семантики, то часову семантику здатні репрезентувати такі одиниці, як прийменниково-субстантивні комплекси, прислівники й подібні елементи, залишаючи за вербальним компонентом базову роль у формуванні предикативного ядра речення [Яковлева 1994: 84].

**Мета** пропонованої статті – аналіз семантико-синтаксичної організації речень із прийменниково-субстантивним комплексом (ПСК) [Кононенко 2002: 87–92], що виражає темпоральну семантику. Реалізація поставленої мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) окреслити поняття темпоральності; 2) розглянути розширену конструктивну модель  $S + P [P_1(V_f) + P_2 (Prer. + N_x) temp.]$ ; 3) охарактеризувати висловлення із досліджуваним семантичним комплексом; 4) описати семантико-синтаксичні модифікації темпоральної синтаксеми.

**Актуальність** дослідження вмотивована тим, що у сучасній україністиці статус речень із ПСК залишається неоднозначним і не має чіткого окреслення меж семантико-синтаксичних модифікацій. Цю проблему на різних теоретичних засадах досліджували А. П. Загнітко [Загнітко 2001], В. І. Кононенко [Кононенко 2002], Г. О. Золотова [Золотова 1998], І. Р. Вихованець [Вихованець 1992], К. Г. Городенська [Городенська 2004], Н. В. Гуйванюк [Гуйванюк 2009], Н. Д. Арутюнова [Арутюнова 1980] та інші, проте вона вимагає нових рішень, зокрема, з урахуванням різних засобів реалізації темпоральності.

У ході аналізу постає доцільність розгляду розширеної моделі семантико-синтаксичної структури речення із ПСК, який виступає в ролі темпорального компонента двоядерної предикативної системи. Вихідною конструктивною моделлю, яка відображає необхідні для комплексного розуміння глибинної структури висловлення компоненти, є  $S + P [P_1(V_f) + P_2 (Prer. + N_x) temp.]$ , де  $S$  – суб'єкт,  $P$  – предикатний комплекс,  $P_1$  – основний предикат,  $P_2$  – потенційно основний предикат. Семантичний комплекс розглядаємо в складі предикатора, дотримуючись концепції Н. Д. Арутюнової [Арутюнова 1980: 357], визначаючи його як центральний компонент валентно-інтенційних моделей речення, за якими утворюються мінімальні, але граматично й інтонаційно конкретні речення-висловлення, що характеризуються двома складниками –

предикатним і предикативним. Предикатний складник предикаторів відбиває різні дії і стани, на основі яких формуються відношення між учасниками позамовної ситуації, а предикативний – аналізує їх у мовно-часовому плані [Андерш 2009: 38].

Прямими репрезентантами семантичної моделі  $S + P [P_1(V_f) + P_2(Prep. + N_x) temp.]$  у сучасній українській літературній мові функціонують такі 30 субмоделей: **1)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(в (y) + N_{4/6}) temp.]$ ; **2)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(з + N_2) temp.]$ ; **3)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(за + N_4) temp.]$ ; **4)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(на + N_{4/6}) temp.]$ ; **5)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(при + N_6) temp.]$ ; **6)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(серед + N_2) temp.]$ ; **7)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(посеред + N_2) temp.]$ ; **8)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(о (об) + N_4) temp.]$ ; **9)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(впродовж (упродовж) + N_2) temp.]$ ; **10)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(наприкінці + N_2) temp.]$ ; **11)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(протягом + N_2) temp.]$ ; **12)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(під час + N_2) temp.]$ ; **13)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(одночасно з + N_5) temp.]$ ; **14)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(у процесі + N_2) temp.]$ ; **15)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(близько + N_2) temp.]$ ; **16)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(перед + N_5) temp.]$ ; **17)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(напередодні + N_2) temp.]$ ; **18)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(проти + N_2) temp.]$ ; **19)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(над + N_4) temp.]$ ; **20)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(раніше (раніш) + N_2) temp.]$ ; **21)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(до + N_2) temp.]$ ; **22)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(по + N_4) temp.]$ ; **23)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(після (опісля) + N_2) temp.]$ ; **24)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(по + N_6) temp.]$ ; **25)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(через + N_4) temp.]$ ; **26)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(вслід (услід) за + N_5) temp.]$ ; **27)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(слідом за + N_5) temp.]$ ; **28)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(пізніше (пізніш) + N_2) temp.]$ ; **29)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(між + N_5) temp.]$ ; **30)**  $S + P [P_1(V_f) + P_2(поміж + N_5) temp.]$ . Наприклад: *Ти ж їх з трьох років примушував трудитися* (О. Коломієць); *За кілька хвилин опинився й Орядин біля мене* (О. Кобилянська); *Я переконаний, що остануся для нього якимось irritamentum на ціле життя* (О. Кобилянська); *Серед ночі натягували сітку для гри у волейбол* (О. Гончар); *Більша частина національно-орієнтованої громадськості зібралась біля пам'ятника Кобзарю о десятій годині* (З газети); *Відбувся відомий страйк наймитів у Британях наприкінці двадцятих років* (О. Гончар); *У вас під час арешту знайшли оце [земля]* (О. Довженко); *Логотип Харкова презентували одночасно з урочистим відкриттям квіткової клумби* (З газети); *Після кожного літнього дня розпечена земля поволі скидає з себе золоті шати* (М. Коцюбинський); *Через кілька хвилин мовчанки вона запитувала і запитувала мене* (О. Довженко).

ПСК в ролі темпоратива, що входить до предикативного центра, виражає часові відношення між компонентами семантико-синтаксичної структури речення, вказуючи на одночасність або різночасність подій, явищ і на їхні кількісно-часові вияви. Семантичні модифікації темпоральної синтаксеми ґрунтуються на протиставленні одночасності – різночасності та неозначена тривалість – означена тривалість [Вихованець 1992: 140]. Розглядаючи семантико-синтаксичні властивості ПСК, проаналізуємо дві їх модифікації на позначення темпоральних відношень.

Перша модифікація – темпоратив, утворений в результаті входження в семантико-синтаксичний зв'язок прийменника і субстантива, що позначає відрізок часу з кількісним значенням, репрезентуючи проміжок в часі між двома подіями. Зокрема, в реченні *За кілька хвилин опинився й Орядин біля мене* (в момент  $t_0$   $X$  опинився біля  $A$ ) ПСК *за кілька хвилин*, займаючи початкову, семантично і функціонально сильну позицію відносно вербального компонента предикативної структури, виражає темпоральне значення, конденсуючи в собі потенційно основну предикацію: *Прошло кілька хвилин* (потенційно основна предикація) + *Опинився Орядин біля мене* (основна предикація) = *Коли пройшло кілька хвилин, опинився й Орядин біля мене*. Завдяки трансформації семантичного комплексу отримуємо повноцінне як із семантико-синтаксичного, так із формально-граматичного боку складне речення, що підтверджує потенціал семантичного комплексу в його самостійному функціонуванні. Складовий компонент реченнєвої структури *за кілька хвилин* включаємо до двоядерного предикативного центра, оскільки він семантично навантажений важливими відомостями для комплексного інформативного смислу висловлювання.

Порівняймо семантико-синтаксичні характеристики семантичного комплексу із реченням *Більша частина національно-орієнтованої громадськості зібралась біля пам'ятника Кобзарю о десятій годині* ( $A$ -и зібралась біля  $X$ -а в момент  $t_0$ ). ПСК *о десятій годині* виражає темпоральне значення, акумулюючи в собі потенційно основну предикацію: *Більша частина національно-орієнтованої громадськості зібралась біля пам'ятника Кобзарю* (основна предикація) + *Настала десята година* (потенційно основна предикація) = *Більша частина національно-орієнтованої громадськості зібралась біля пам'ятника Кобзарю, коли настала десята година*. Семантичний комплекс займає потенційно слабку кінцеву позицію, про що свідчить не лише його місцезрештування, а й семантична інертність, оскільки, з огляду на семантику ситуації, можна замінити ПСК *о десятій годині* на будь-який інший із позначенням конкретної години: *о дванадцятій годині* чи *о п'ятнадцятій годині*. Тому можна стверджувати, що ПСК залишається на межі складового компонента предикативного центра і його поширювача. Але на відміну від попереднього прикладу вживання ПСК, який тяжіє до самостійності, наведений комплекс варто розглядати як детермінант речення, що має уточнювальну інформативну цінність.

Неоднозначний семантико-синтаксичний набір властивостей темпоральної синтаксеми спостерігаємо в реченні *Ти ж їх з трьох років примушував трудитися* (О. Коломієць). Складність семантики ситуації ( $A$  примушував  $X$ -ів, відколи  $X$ -и перебувають в моменті  $t_0$ ) побудована на акумуляції потенційно основної

предикації ПСК: *Ти ж їх примушував трудитися* (основна предикація) + *Їм виповнилось три роки* (потенційно основна предикація) = *Відколи їм виповнилось три роки, ти ж їх примушував трудитися*. Семантичний комплекс виступає компонентом двоядерної предикативної структури, знаходячись у тісному взаємозв'язку із дієслівним компонентом (основна предикація), і під час трансформації виявляє здатність до переходу в повноцінну із семантико-синтаксичної точки зору реченнєву конструкцію. Як видно, семантична модифікація темпоральної синтаксеми, вираженої ПСК, репрезентує проміжок в часі між двома подіями, входячи до складу двоядерного предикативного центра речення.

Друга модифікація – темпоратив, виражений ПСК, відтворює часовий проміжок між діями чи процесами, що періодично повторюються. Наприклад, у реченні *Серед ночі щоразу натягували сітку для гри у волейбол* (в момент  $t_0$  А натягували X) ПСК *серед ночі* займає ініціальну позицію, що є семантично і функціонально сильною, виражає темпоральне значення, конденсуючи в собі потенційно основну предикацію: *Наставала середина ночі* (потенційно основна предикація) + *Щоразу натягували сітку для гри у волейбол* (основна предикація) = *Коли наставала середина ночі, натягували сітку для гри у волейбол*. Складовий компонент реченнєвої структури *серед ночі* включаємо до предикативного центра, розуміючи його як невід'ємний компонент висловлення в цілому, який вносить у смисл інформацію про конкретний і незамінний темпоральний момент дії. Виразником повторюваної періодичності служить додатковий складник *щоразу*, який позиційно розташований між першим (*серед ночі*) і другим (*натягували*) ядрами предикатора, наповнюючи семою 'повторюваність' семантико-синтаксичну структуру речення.

Аналогічно у висловленні *Після кожного літнього дня розпечена земля поволі скидає з себе золоті шати* (в момент  $t_0$  А скидає X-ів: X-и стають непотрібними А в певний момент  $t_0$ ) семантичний комплекс *після кожного літнього дня* посідає ініціальну позицію, акумулюючи в собі потенційно основну предикацію: *Закінчується кожний літній день* (потенційно основна предикація) + *Розпечена земля поволі скидає з себе золоті шати* (основна предикація) = *Коли закінчується кожний літній день, розпечена земля поволі скидає з себе золоті шати*. Складність ПСК полягає передусім у тому, що він ускладнений залежними від субстантива компонентами: *кожного* і *літнього*, перший з яких виступає показником періодичної повторюваності. Репрезентований семантичний комплекс *після кожного літнього дня* зараховується до двоядерної предикативної структури та характеризується потужним тяжінням до самостійності, що засвідчує порівняння із трансформантом.

Своєрідна семантико-синтаксична ситуація простежується у реченні *Через кілька хвилин мовчанки вона запитувала і запитувала мене* (А запитувала у X-а в конкретний момент  $t_0$ ), де семантичний комплекс займає ініціальну позицію, зосереджуючи потенційно основну предикацію: *Минало кілька хвилин мовчанки* (потенційно основна предикація) + *Вона запитувала і запитувала мене* (основна предикація) = *Коли минало кілька хвилин, вона запитувала і запитувала мене*. ПСК *через кілька хвилин* аналізуємо як складник двоядерного предикативного центра, що виражає темпоральну семантику: час дії, що періодично повторюється. У цьому прикладі сема 'повторюваність' функціонує з огляду на повторення вербального компонента предикатора.

Можна стверджувати, що для позначення семантики часового проміжку між діями чи процесами, які періодично повторюються, в структуру висловлення вноситься додатковий компонент: в першому прикладі – компонент прислівникового походження, в другому – компонент прикметникового походження, в третьому – повторне вживання вербального компонента.

Фокусуємо дослідження предикації ПСК-а із темпоральною семантикою у складі двоядерної предикативної структури на розгляді конструктивної субмоделі S + P [P<sub>1</sub>(V<sub>f</sub>) + P<sub>2</sub> (в (y) + N<sub>4/6</sub>) temp], приділяючи увагу первинному прийменникові *в* (y), наприклад: **В дитинстві** він дивився на Ісаакову ситуацію як на несерйозну (І. Багрянний) – ПСК [в + N<sub>6</sub>]; **У неділю**, приміром, можна було сміятися до розпуки (О. Кобилянська) – ПСК [у + N<sub>4</sub>]; **В останню мить** породілля раптом покликala її, Тетяну (І. Багрянний) – ПСК [в + N<sub>4</sub>]; порівняймо вживання вторинного (похідного) еквівалента: *в* (y) *епохи*, *в* (y) *еру*, *у* (в) *кінці*, *у* (в) *період*, *у* (в) *період між*, *у* (в) *пору*, *у* (в) *проміжку між*, *у* (в) *процесі*, *у* (в) *розквіті*, *у* (в) *роки*, *у* (в) *середині*, *у* (в) *ході*, *у* (в) *час*, наприклад: **Нам потрібні залізни люди в цю епоху великих робіт** (В. Сосюра) – ПСК [в (y) епоху + N<sub>2</sub>]; **В еру прав людини** поруч із спільними цілями існують й спільні вороги (3 газети) – ПСК [в (y) еру+N<sub>2</sub>]; **А потім засіяти житом в кінці серпня** (О. Гончар) – ПСК [у (в) кінці+N<sub>2</sub>]; **Час має здатність уцілюватися в найнапруженіші періоди твого життя** (П. Загребельний) – ПСК [у (в) період + N<sub>2</sub>]; **«Школа виконавської майстерності» діє в період між конкурсами** (3 газети) – ПСК [у (в) період між+N<sub>3</sub>]; **У пору цвітіння** (квітень-травень) милує око різнокольорове вбрання степу (3 газети) – ПСК [у (в) пору+N<sub>2</sub>]; **У проміжку між двома світовими війнами** християнська демократія не знайшла свого місця в політиці (3 газети) – ПСК [у (в) проміжку між+N<sub>5</sub>]; **В процесі пристосування до неї [радіація] виживатимуть найсильніші...** (О. Гончар) – ПСК [у (в) процесі+N<sub>2</sub>]; **А тим часом молоді люди в розквіті сил** гублять себе (О. Гончар) – ПСК [у (в) розквіті+N<sub>2</sub>]; **А вже у роки незалежності** експедиція під керівництвом директора Борщівського історичного музею Михайла Сохацького знайшла цілісний культурний пласт часів неоліту (3 газети) – ПСК [у (в) роки+N<sub>2</sub>]; **У середині року в країні** сталоса чергове зростання цін (3 газети) – ПСК [у (в) середині+N<sub>2</sub>]; **У ході конференції** розглядаються питання про критичний баланс і перспективи міст (3 газети) – ПСК [у (в) ході+N<sub>2</sub>]; **Чутки пливли як хмари, самі собою, носились в повітрі, мов пил з квіток в час красування ниви** (М. Коцюбинський) – ПСК [у (в) час+N<sub>2</sub>].

Розглянемо речення *В дитинстві він дивився на Ісаакову ситуацію як на несерйозну* (в момент  $t_0$  *A* дивився на *X*: *A* не усвідомлював важливості *X* в конкретний момент  $t_0$ ). ПСК в *дитинстві* виступає в ролі компонента предикативного центра, акумулюючи потенційно основну, здатну до самостійного функціонування предикацію: *Він був дитиною* (потенційно основна предикація) + *Він дивився на Ісаакову ситуацію як на несерйозну* (основна предикація) = *Коли він був дитиною, дивився на Ісаакову ситуацію як на несерйозну*. Як бачимо, темпоратив займає початкову препозицію і служить виразником конкретного моменту дії, який, з огляду на важливість інформативного наповнення, не підлягає заміні. Семантичний комплекс залишається на межі між компонентом двоядерної предикативної структури і самостійною реченнєвою одиницею. Подібно у висловленні *В останню мить породілля раптом покликala її, Тетяну* (в конкретний момент  $t_0$  *A* покликala *X*: *A* розуміє, що це дійсно *X* в момент  $t_0$ ) ПСК в *останню мить* виражає темпоральну семантику, конденсуючи в собі потенційно основну предикацію: *Прийшла остання мить* (потенційно основна предикація) + *Породілля раптом покликala її, Тетяну* (основна предикація) = *Коли прийшла остання мить, породілля раптом покликala її, Тетяну*. Семантичний комплекс виступає в ролі темпорального компонента двоядерної предикативної структури. У зв'язку із позиційним і семантичним навантаженням констатовано обов'язковість і зосередженість інформативно-ціннісного центра навколо темпоратива. Отже, ПСК [в (у) +  $N_{4/6}$ ] позиційно займає ініціальну позицію і наділений достатньою семантичною цінністю для комплексного розуміння реченнєвої структури, що дає змогу включати семантичний комплекс такого композиційного складу до двоядерного предикативного центра.

Що ж до семантико-синтаксичних еквівалентів ПСК-ів, які композиційно складаються із вторинних прийменників та відповідних субстантивів, то при їх аналізі виявляють себе характеристики, що суттєво доповнюють тлумачення глибинних семантико-синтаксичних відношень. Зокрема, в реченні *Нам потрібні залізні люди в цю епоху великих робіт* (*A*-ам потрібні *X*-и в конкретний момент  $t_0$ ) семантичний комплекс, до композиційного складу якого входить вторинний прийменник *в епоху*, позначає темпоральне значення, акумулюючи в собі потенційно основну предикацію: *Нам потрібні залізні люди* (основна предикація) + *Настала епоха великих робіт* (потенційно основна предикація) = *Нам потрібні залізні люди, коли настала епоха великих робіт* / *Нам потрібні залізні люди, бо настала епоха великих робіт*. Як бачимо, з огляду на репрезентовані трансформанти, ПСК в *цю епоху великих робіт*, поряд із основним темпоральним значенням, наділений і каузальною семантикою, що засвідчує перехідну позицію між семантичними класами темпоративів та каузативів, що додає неоднозначності та неординарності семантико-синтаксичним якостям ПСК.

У реченні *А тим часом молоді люди в розквіті сил гублять себе* (*A* знаходяться в стані *X* у конкретний момент  $t_0$ ), семантичний комплекс в *розквіті сил* конденсує в собі потенційно основну предикацію із темпоральною семантикою: *А тим часом молоді люди гублять себе* (основна предикація) + *Знаходяться в розквіті сил* (потенційно основна предикація) = *А тим часом молоді люди гублять себе, коли знаходяться в розквіті сил*. ПСК в *розквіті сил*, виступаючи водночас і фразеологічною одиницею із прозорим значенням (ідеться про молоді і здорову людину), входить до складу двоядерної предикативної структури. Ускладнена семантико-синтаксична ситуація простежується у реченні *У пору цвітіння (квітень-травень) милує око різнокольорове вбрання стегу* (*X*-и захоплюють *A* в конкретний момент  $t_0$ ), де семантичний комплекс займає ініціальну позицію, акумулюючи потенційно основну предикацію: *Приходить пора цвітіння (квітень-травень)* (потенційно основна предикація) + *Милує око різнокольорове вбрання стегу* (основна предикація) = *Коли приходить пора цвітіння (квітень-травень), милує око різнокольорове вбрання стегу*. ПСК у *пору цвітіння* розглядаємо в ролі темпорального компонента двоядерного предикативного центра. Як бачимо, ПСК-и, до складу яких входять вторинні прийменники, не поступаються своєму первинному складникові – ПСК [в (у) +  $N_{4/6}$ ], а навпаки, демонструють здатність до більшої семантично-функціональної самостійності, можливості вступати у фразеологічні зв'язки.

Отже, у семантико-синтаксичній структурі речення темпоральний компонент, виражений ПСК, не лише служить для позначення конкретного часу, а й бере активну участь в аналізі реального суб'єкта дії чи стану, стимулюючи потенційну двозначність предикативного центра.

### Література

- Андерш 2009: Андерш, Й.Ф. Типологія речень з дієслівно-ад'єктивними предикатами в українській мові в зіставленні з чеською [Текст] / Й.Ф. Андерш // Мовознавство. – 2009. – № 1. – С. 38-45.
- Апресян 1995: Апресян, Ю.Д. Интегральное описание языка и системная лексикография [Текст] / Ю.Д. Апресян // Избранные труды. – Т.2. – М.: Языки русской культуры, 1995. – 767 с.
- Арутюнова 1976: Арутюнова, Н.Д. Предложение и его смысл: логико-семантические проблемы [Текст] / Н.Д. Арутюнова. – М.: Наука, 1976. – 383 с.
- Арутюнова 1980: Арутюнова, Н.Д. Сокровенная связка (К проблеме предикативного отношения) [Текст] / Н.Д. Арутюнова // Известия АН СССР. Сер. Литературы и языка. – 1980. – Т. 39. – № 4. – С. 347-358.
- Вихованець 1992: Вихованець, І.Р. Нариси з функціонального синтаксису української мови [Текст] / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1992. – 222 с.
- Вихованець 1980: Вихованець, І.Р. Прийменникова система української мови [Текст] / І.Р. Вихованець. – К.: Наук. думка, 1980. – 286 с.

Вихованець, Городенська 2004: Вихованець, І.Р. Теоретична морфологія української мови: Академ. граматики укр. мови [Текст] / І.Р. Вихованець, К.Г. Городенська; За ред. І.Р. Вихованця. – К.: Пульсари, 2004. – 336 с.

Всеволодова 2003: Всеволодова, М.В. Предлог: поле и категория (аспект функционально-коммуникативной грамматики) [Текст] / М.В. Всеволодова // Лінгвістичні студії: Зб. наук. праць. Випуск 11. У 2 частинах / Укл.: Анатолій Загнітко (наук. ред.) та ін. – Част. I. – Донецьк: Дон НУ, 2003. – С. 33-38.

Гуйванюк 2009: Гуйванюк, Н.В. Слово – Речення – Текст: Вибрані праці [Текст] / Н.В. Гуйванюк. – Чернівці: ЧНУ, 2009. – 664 с.

Загнітко 1996: Загнітко, А.П. Теоретична граматики української мови. Морфологія [Текст] / А.П. Загнітко. – Донецьк: Дон НУ, 1996. – 437 с.

Загнітко 2001: Загнітко, А.П. Теоретична граматики української мови. Синтаксис [Текст] / А.П. Загнітко. – Донецьк: Дон НУ, 2001. – 662 с.

Золотова 1998: Золотова, Г.А. Коммуникативная грамматика русского языка [Текст] / Г.А. Золотова, Н.К. Онипенко, М.Ю. Сидорова. – М.: Изд-во МГУ, 1998. – 528 с.

Колодяжний 1960: Колодяжний, А.С. Приименник: Матеріали до лекцій з курсу сучасної української літературної мови [Текст] / А.С. Колодяжний. – Харків: Вид-во Харків. ун-ту, 1960. – 165 с.

Кононенко 2002: Кононенко, В.І. Мова. Культура. Стиль. Збірник статей [Текст] / В.І. Кононенко. – Київ–Івано-Франківськ: Плай, 2002. – 460 с.

Падучева 1996: Падучева, Е.В. Семантические исследования [Текст] / Е.В. Падучева. – М.: Языки русской культуры, 1996. – 464 с.

Селиверстова 2004: Селиверстова, О.Н. Труды по семантике [Текст] / О.Н. Селиверстова. – М.: Языки славянской культуры, 2004. – 960 с.

Українська мова 2007: Українська мова: Енциклопедія [Текст] / Редкол.: В.М. Русанівський, О.О. Тараненко. (співголови), М.П. Зяблюк та ін. – 3-є вид., зі змінами і доп. – К.: Укр. енцикл. ім. М.П. Бажана, 2007. – 856 с.

Яковлева 1994: Яковлева, Е.С. Фрагменты русской картины мира (модели пространства, времени и восприятия) [Текст] / Е.С. Яковлева – М.: Гнозис, 1994. – 344 с.

*В статье освещается проблема семантико-синтаксического статуса предложений с предложно-субстантивным комплексом, который служит для выражения темпоральной семантики, входя в состав двухъядерной предикативной структуры. Представлены основные модификации и возможности трансформации семантических предложно-субстантивных комплексов.*

*Ключевые слова: предложно-субстантивный комплекс, темпоральная синтаксема, предикат, предлог, расширенная модель, семантика.*

*The article highlights the problem of semantic and syntactic status of sentences with prepositional-substantival complex, which serves to express temporal semantics, entering the dual structure of predicative one. There are represented main modifications and transformative possibilities of semantic prepositionally-substantive complexes.*

*Keyword: prepositionally-substantive complex, temporal syntaxem, predicate, preposition, expanded model, semantics.*

Надійшла до редакції 20 вересня 2010 року.

Анна Габай

ББК Ш12=411.4\*212.71

УДК 81'367.633

### ЗНАЧЕННЄСА ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ УКРАЇНСЬКИХ ЛОГІЧНИХ ПРИЙМЕННИКІВ

*Статтю присвячено аналітичним прислівникам синтаксичного ступеня адвербіалізації з логічною семантикою; подано низку прийменникових новотворів та їхніх функціональних еквівалентів, що переводять субстантиви в адвербіальну площину; з'ясовано особливості функціонування прийменниково-відмінкових форм у детермінантній формально-синтаксичній позиції.*

*Ключові слова: синтаксична адвербіалізація, прийменник, прийменниково-відмінкова форма, аналітичний прислівник, детермінант.*

У сучасній українській граматиці група логічних прийменників вирізняється з-поміж інших семантичних груп. Подібно до просторових, вони протиставляються за семантичною ознакою контактність – дистантність, яка модифікується в них в ознаку одночасності – різночасності [Вихованець, Городенська 2004: 340]. Група логічних прийменників характеризується перевагою вторинних прийменників та продуктивним формуванням нових одиниць. За допомогою цих прийменників постали аналітичні прислівники з причинною,